

ראש השנה

מים רטובים מדמעות

בלכתנו לומר תשליך חייבים להבין איך זה פועל, שהרי בלתי אפשרי שנחטא לאורך ימות השנה וברגע אחד ניפטר בקלות מחבילת העוונות | הבה נצלול למימי הנהר אליו אנו משליכים את החטאים ונדלה משם דליים גדושים ברכות ושפע לשנה טובה ומתוקה

מנהג ישראל תורה הוא, שביום ראש השנה יוצאים לשפת הים, נהר, מעיין, באר מים או אפילו ליד גיגית מים, לומר "תשליך". ה"תשליך" הוא מאמר מהזוהר הקדוש ולאחר אמירתו אנו משליכים את העוונות שצברנו בשקדנות רבה במהלך השנה למים, מנערים את הכיסים כהמחשה מעשית לזריקת העוונות הווירטואלית היישר למים. סמך למנהג זה הובא בספרים על שם הכתוב: "ותשליך במצולות ים כל חטאתם", זהו גם המקור לשם "תשליך".

וכאן הבן שואל: הייתכן?! קורה שאדם שוגג וחוטא, לעיתים אף מדובר במצב שאדם יודע שמעשה מסוים הוא אסור ובכל זאת יצרו גובר עליו, וגם זה נורמלי. היצר הוא מלאך העשוי מאש ואנו בשר-ודם. אך מכאן ועד להשלכה של העוונות שעשינו בקלי-קלות שכזאת: יציאה למקווה מים, אמירת טקסט בארמית, נייעור הכיסים מהעוונות - הדרך ארוכה...

היכן התשובה? היכן החרטה האמיתית והכנה והוכחה לרצוננו לעשות תשובה? שלא לדבר על כך שפעולה זו אינה כרוכה כמעט בהשקעה מצידנו. איך הדברים פועלים, מה מסתתר מאחורי המנהג?

ובכן, על מנת להבין לעומק יותר את המסר העומד מאחורי ה"תשליך", אנו נזקקים לפלא המופלא המכונה "מכונת הזמן". אותה מכונה דמיונית שלא קיימת, אבל רבות קראנו ושמענו על פלאיה, תשרת אותנו בטיסה מהירה [שגם היא כמובן לא תיקח לנו כסף וזמן] על מנת לחזור לתקופת חורבן בית המקדש הראשון, שם נתבונן יחד במחזה מדהים:

על מנת שנבין באיזה מצב מצויים היו היהודים שגלו כעת מארצם, חייבים אנו לסקור במהירות את שעבר עליהם בשנים האחרונות: עם ישראל חטאו לה' בעברם על רצונו, הנביאים באותה תקופה הזהירו רבות שעתיד להתרחש אסון טראגי באם לא יחזרו בתשובה, אך כאז כן היום - איש אינו מעוניין לשמוע נבואות זעם.

היהודים המשיכו בשלהם, או לכל הפחות לא ממש התאמצו לשוב בתשובה שלמה, והנבואות התגשמו, אחת לאחת. לאחר מצור אכזרי על ירושלים, בו סבלו בני ירושלים מרעב וצמא, ממצב נפשי נמוך וקרבות עצומים בנפש, עולה בידי נבוכנצאר מלך בבל לכבוש את ירושלים ולהחריב את בית המקדש, או אז יוצאים עם ישראל לגלות בבל.

גם ב"צעדת המוות" הלזו לא נחים היהודים לרגע. במדרש מובאים תיאורים מסמרי שיער על קבוצות שמסרו את נפשם על קידוש ה' לאורך כל הדרך לאחר שסירבו להישמע לבקשות שוביהם לעבור על רצון ה', ואז מגיעים היהודים לבבל.

עד שיקימו להם "מחנה פליטים" זמני, מקום בו יוכלו להניח את ראשם עד שיתרגלו להשתקעות בבבל, מגיע נבוכדנצאר ללווים ששירתו בבית המקדש ובקשה בפיו: "שירו לנו משיר ציון". הלווים בעוז רוח ותעצומות נפש בלתי רגילות, עושים מעשה מופעים: הם כורתים את בהונות ידיהם בשיניהם, מה שמונע מהם לנגן על ה'נבל', כלי הנגינה המרגש שליווה את שירי המקדש, ומראים את ידיהם לנבוכדנצאר

ראש השנה

באמרם: "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר...?!"

בנקודה זו, היינו מצפים שלא תהיה נפש חיה בעולם שתהיה במצב גרוע יותר משל עם ישראל, אולם להפתעתנו הרבה את מזמור קל"ז שבתהלים, שממנו ציטטנו בשורות הקודמות, פותח דוד המלך כך: "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון".

לפני שנסביר את כוונתו, נתאר לעצמנו חתונה של חבר טוב בה השתתפנו. האם יהיה נכון מבחינה דקדוקית לומר "בחתונתו של חברי הטוב שמחתי מאוד, וגם הוא שמח"? בוודאי שלא. כי מסתבר ששמחנו, הרגשנו שותפים לשמחתו של החבר ורצינו בטובתו. אך לעולם לא ייתכן ששמחתנו אנו, תהיה גדולה יותר משמחתו של החתן עצמו, של בעל השמחה! באמרנו "גם" פירושו: אני הייתי המרכז, המוקד, והחבר - החתן - התלווה לשמחתי.

והנה, עם ישראל שסוף סוף מקבל הזדמנות למנוחה ארעית לאחר שנים של מצור, שכול, אבדן היקר מכל - בית המקדש, גם על גדות נהרות בבל נדרש למחזה מצמרר של לוויים קטועי בהונות זבי דם, ואז מגיע תיאורו של דוד המלך שקובע שסבלם של ישראל ובכיים בשל המצב היה רק משני בחשיבותו לסבלו של מישהו אחר, מרכזי יותר, שבכה בשל החורבן.

שם ישבנו "גם" בכינו בזכרנו את ציון...

מיהו אותו מסתורי שבית המקדש הסב לו צער כה רב? ואיך ייתכן שבכיו גובר על בכייתם של ישראל???

על מנת לפתור תעלומה זו, נא להדק חגורות. אנחנו ממריאים שוב במכונת הזמן אלפי שנים אחורה, אל הנקודה בה נברא העולם.

ביום השני לבריאה כותבת התורה: "ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע", דהיינו, עד אותו זמן היה רצף של מים מהתהום התחתונה עד כסא הכבוד, בורא העולם הבדיל באמצעות חמצן, אוויר, בין המים אשר מעל הרקיע למים שמתחת לרקיע.

בנקודה זו, מתאר המדרש, החלו המים התחתונים לבכות מרה.

וכך אמרו המים לקב"ה: מדוע זכו המים העליונים שמעל הרקיע להיות קרובים אליך בעוד אנו נשארנו מרוחקים ממך? כל עוד שהיינו חטיבה אחת, הכל היה בסדר גמור, אבל ברגע שהופרדנו לשתי יחידות שונות - אנו נקראים מרוחקים יותר. רצוננו להתקרב אליך כמו המים העליונים!

בורא העולם שמע את טענתם והעניק להם פיצוי: פעם בשנה, בחג הסוכות, ינסכו בבית המקדש שלושה לוגין [=מידת כמות] מים על גבי המזבח. אך היה זה פיצוי מועט מדי והוא נתן מענה רק למים המתוקים, המים המלוחים נשארו רחוקים. אי לכך ציוה הקב"ה: "על כל קרבנך תקריב מלח ולא תשבית מלח ברית אלוקיך מעל מנחתך".

בכך היה מענה הן למים המלוחים והן למים המתוקים. ו"קרבן" הוא מלשון התקרבות לה', כך באו המים התחתונים על סיפוקם וחדלו מבכייתם.

כל זה היה מצוין עד לרגע בו נחרב בית המקדש הראשון, ברגע זה, התחדשה בכייתם של המים התחתונים ביתר שאת, שהרי שוב התרחקו הם מבורא העולם...

ראש השנה

בכי נורא ומטלטל זה של המים, בא לידי ביטוי בדבריו של דוד המלך שתיאר את צערם של בני ישראל השבורים והרצוצים רק כבכי שני בחשיבותו לדמעותיהם של המים התחתונים שבכו על ריחוקם מהשם יתברך. "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו", המים בכו וגם אנחנו... למה? "בזכרנו את ציון" שנחרבה, וכעת אנו רחוקים מבורא העולם!

בחזרה להווה: ביום ראש השנה אנו רוצים להמליך את בורא העולם עלינו ועל כל הבריאה. בכדי להראות רצינות, חובה עלינו להוכיח שלאחר שנתרחקנו ממנו בעוונותינו ומעשינו הלא טובים - אנו רוצים להתקרב שוב.

בדיוק מסיבה זו אנו הולכים אל המים, כן כן, אותם מים שבכו על ריחוקם מהקדושה, קיבלו פיצוי, ושוב פרצו בבכי ברגע שהפיצוי נעלם - הם אלו שיכולים לאלפנו בינה איך צריכים לשאוף להיות קרובים למלך העולם!

במעשה זה של הליכה ביום ראש השנה, יום ההמלכה הגדול, למקור מים שיזכיר לנו כמה צריכים אנו לרצות להיות קרובים יותר לה', יש מסר גדול כלפי מעלה: אנחנו לא מדברים באוויר. אנחנו באמת רוצים להשתנות. מיד כשאנו עומדים לקראת סיום היום הראשון של המלכת ה', אנו צועדים בסך למורים הטובים בהיסטוריה שהוכיחו את רצונם העז להיות קרובים לבורא עולם כדי ללמוד מהם.

זוהי תשובה חזקה שבכוחה לקרוע את כל המחיצות והמסכים המבדילים בינינו לבין ה' יתברך. בסופה אנו מנערים את כיסינו ו"משליכים" את העוונות, כי ודאי לנו שתשובה כזו היא רצויה ומקובלת לפני ה'!

וזוהו המסר הראשון...

אקט נוסף יש בהליכה אל המים שנלמד מדבריו של האדמו"ר רבי שלום רוקח מבעלזא זצ"ל, שכך שאל: בנביא כתוב שלעתיד לבוא, כשיבוא המשיח, יהיה העולם במצב רוחני נעלה מאוד המתואר כך: "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כאן יש להבין: המים והים - דבר אחד הם או שני דברים? איך המים יכולים לכסות את הים כשהים הוא המים?! מה הפירוש "כמים לים מכסים"?

דבר נוסף שכדאי לעמוד עליו בהזדמנות זו, רש"י, פרשן המקרא הגדול שכתב פירוש גם לתלמוד, כותב בביאורו למסכת סוכה שלוש מילים שטעונות הסבר: "והים גבוה מאוד".

ככל הידוע לי, וכנראה לכל בני האדם בתבל, הים הוא המקום הנמוך ביותר בעולם מלבד ים המלח. איך כתב רש"י, שלא נחשד בחוסר ידע מדעי כלל וכלל והיה בקי גדול בחכמת הטבע, שהים הוא "גבוה מאוד"?

שאלה אחת מתורצת בחברתה על פי ביאור המילים "כמים לים מכסים" בלשון הקודש, והנה דבריו של רבי דוד קמחי - הרד"ק: "מקום המים יקרא ים, המים ממלאים אותו המקום עד שמכסים אותו שלא יראה קרקע הים".

לאחר שהבנו איך המים מכסים את מקום התכנסות המים שבלשון הקודש נקרא "ים", נבין את דברי רש"י בתלמוד שהובאו לעיל: "והים גבוה מאוד", כשרש"י בעצם מתייחס לקרקעית הים המוכרת לנו והיא

ראש השנה

אכן עמוקה [גבוה' משמש גם כ'עמוק'] מאוד.

כשנדבר עם ידידים, חברים ובני משפחה אודות הצורך בעשיית תשובה שלמה וחרטה על המעשים הלא טובים שעשינו, ניתקל לא פעם במשפט: "אין לי צורך להשקיע כי אין לי צורך בשינוי. מה רע במה שיש לי כעת? תפילות ביום, כיפה על הראש, לא גונב, לא רוצח, ובאופן כללי אני בן אדם טוב..." מסתיים לו המשפט בארשת ניצחון.

אולם, ברגע שבו ננסה לשאול את בן שיחנו על מצבו הכלכלי, תמיד נשמע שרצונו שואף ליותר: "לא יזיק אם הייתי מקבל תוספת במשכורת, לשדרג את הרכב למשהו יוקרתי יותר, לצאת לחו"ל פעמיים בשנה, ואיזו השקעה כספית שתניב רווחים שמנים בעוד 30 שנה כשאהיה בפנסיה".

נדיר עד כמעט בלתי אפשרי לשמוע מי שיאמר ברצינות: "יש לי קורת גג, בריאות סבירה, פרוסת לחם עם מרגרינה וכוס חלב - ליותר מזה אינני זקוק"... מה ההבדל? למה כשזה נוגע לאיכות החיים הגשמית תמיד רוצים יותר, ואילו ברמה הרוחנית מסתפקים במועט?

מסביר האדמו"ר רבי שלום רוקח: לעתיד לבוא אכן ייראו כל בני האדם מבחינה חיצונית כשווים זה לזה, כשם שפני הים נראים מלמעלה בגובה אחיד. אך כפי שהמים מכסים על הקרקע הנקראת "ים" והים - לפי דברי רש"י - "גבוה מאוד", אין גבול לעומק ולמסתורין השוכנים במעמקי האוקיינוס, בדיוק באותו אופן יהיה הבדל בפנימיות ליבם של היהודים בזמן ביאת המשיח. למרות שכולם ייראו שווים, כל אחד יקבל את שכרו לפי מה שהשקיע ועבד בחייו.

כשאנו רוצים להשליך את עוונותינו אנו הולכים דווקא אל המים, שכן הם מסמלים עבורנו את שני הקצוות: יש כאלה שישמחו להשתעשע במים הרדודים, להכניס את כפות הרגליים וקצת להירטב בברכיים. לעומתם יש את אלו שתמיד ישאפו ליותר, ישחו לעומקו של הים, יצטיידו במיכלי חמצן וחליפת צלילה וישייטו להם בהנאה בין דגי הים והאלמוגים במקצועיות רבה.

זכור יהודי יקר, לא משתלם לבקש על שנה טובה רדודה מבחינה רוחנית, כי ה"ים גבוה" מאוד, ובורא עולם לא מוגבל באפשרויות או במזומנים! תבקש כל מה שאתה צריך מבחינה גשמית כפי שהים יכול לספק שפע נוזלים לכל העולם, ובעיקר: תשאף להשיג כמה שיותר מבחינה רוחנית!

תזכור מה שאמר נפוליון בשעתו לפקודיו: "חייל ששואף להיות גנרל, יהיה מפקד מצטיין. אולם מי שישאף להיות מפקד בלבד - גם חייל פשוט לא יהיה"...